

## **Religia a filozofia**

Autor tekstu: **Olgierd Żmudzki**

**W** swoim eseju i dołączonej 22 minutowej wypowiedzi pt. „Religia zabójczynią filozofii” Jacek Tabisz poruszył kilka problemów zasygnalizowanych w tytule swoich rozważań. Warto jednak rozszerzyć jego argumentację o kilka kolejnych spraw.

### **Problem punktów stycznych**

Czy dla wspomnianych wyżej dziedzin istnieją obecnie jakieś punkty styczne, w których religia miałaby wypierać, czy odsuwać na bok filozofię? Jeszcze w XIX wieku wielu filozofów angażowało się w walkę z religią. Feuerbach, Nietzsche a zwłaszcza Marks tworząc komunizm i socjalizm przedstawiali argumentacje podważającą znaczenie i rolę religii. Jednak na przestrzeni XX wieku filozofia rozwijała się poprzez podejmowanie problematyki nie mającej bezpośrednich odniesień do problemów religijnych. Filozofowie zajęli się analizą języka logiki matematycznej i języka codziennego, także języka nauki. Problemy poznawania świata zeszyły na plan dalszy i pozostawiono je nauce i naukowcom. Trudno byłoby sobie nawet wyobrazić sytuację, w której religia miałaby wpływać na analizy języka nauki i filozofii, w tym na pragmatykę języka rozwijającą się dzięki inspiracji Wittgensteina od Austina, poprzez Searla do ich kontynuatorów.

### **Jaka religia?**

W dyskusjach o miejscu i roli religii i jej ewentualnego wpływu na filozofię pomija się zjawiska często elementarne. Na świecie istnieje ponad 5000 różnych religii, z których większość posiada niewielu członków, a tylko kilka (kilkanaście) działa na terenie kilku krajów, czy kontynentów. Tymczasem w dyskusjach na temat miejsca i roli religii niemal wszyscy odnoszą swoje argumenty do chrześcijaństwa, jakby te inne religie w ogóle nie istniały! Efektem jest ogólnikowość takich dyskusji, w których nie wskazuje się, jakie elementy religii chrześcijańskiej są poddawane analizie bądź krytyce i dlaczego ta religia jest traktowana jako synonim wszystkich innych religii?

Warto tu dodać fakt istnienie na świecie 5000 języków. W sporej części znajomość lokalnego języka pokrywa się z jakimś rodzajem wyznawanej religii.

Kolejny problem pojawia się, kiedy zaczniemy analizować poglądy różnych filozofów. Zauważmy, że znaczenia słów przez nich używanych możemy właściwie zrozumieć jako elementy ich teorii. W istocie 5000 różnych wypowiadających swoje poglądy filozofów tworzy w praktyce 5000 różnych filozoficznych języków. I podobnie jak w przypadku religii liczą się tylko ci najbardziej popularni i znaczący: Arystoteles, Platon, Kartezjusz. Kant, Hegel, Wittgenstein. Można ich określić jako odpowiedniki najbardziej licznych (w wiernych) religii.

Autor rozważań, do których się tu odnosimy winien określić, czy używając słowo — religia - ma na myśli religię chrześcijańską, czy w ogóle zjawisko religijności istniejącej w 5000 odmianach. Aby bardziej pogłębić zasygnalizowany problem winien określić, jakie tendencje — twierdzenia jakiej religii zagrażają jakim działaniom filozoficznym.

### **Problemy z prawdą.**

Kiedy używamy słowa — prawda — to winniśmy mieć każdorazowo świadomość, którą z licznych definicji tego słowa w danej wypowiedzi posługujemy się. W rozważaniach p. Tabisza zagadnienie prawdy pojawia się w kilku miejscach. Nie otrzymujemy na nie w tym eseju precyzyjnej odpowiedzi, jakie ze znaczeń tego słowa ma na myśli, a przecież nie jest to niemożliwe. W jaki sposób takiej odpowiedzi udzielić i jak znaczenia prawdy określić? Przedstawimy teraz stosowną argumentację. Można zaobserwować trzy podstawowe grupy, a w nich 9 bardziej szczegółowych znaczeń tego słowa używanych przez nas na co dzień:

Grupa pierwsza : Prawdy emocjonalne:

1. przerywniki;

Słownik języka polskiego

wypełniając pauzę, daje mówiącemu czas do namysłu nad wyborem jakiejś formy, segmentuje tekst mówiony na odcinki:

„Trzeba, prawda, uczcić, prawda, pamięć tych pomordowanych i wywiezionych”

2. wyraz emocji własnych;

Gdy mówimy — Ta prawda najbardziej mi się podoba.

3. wywoływanie emocji u innych;

Gdy mówimy — Uwierz mi, tylko ta prawda jest najprawdziwsza z prawdziwych! Słownik języka polskiego podaje, że pojawia się czasem z intonacją pytającą: zamyka wypowiedź mówioną, zwykle oznajmującą; mówiący ten wyraz chce, aby partner poświadczył, że właśnie tak jest, często jest to czekanie na potwierdzenie, że informacja została odebrana; nie?, no nie?: Przykład: A. „Sytuacja polityczna po ostatnich wyborach się skomplikowała, prawda?” B. „No tak”.

Grupa druga : Prawdy subiektywne:

4. osobisty punkt widzenia; Gdy sami wymyślamy jakieś tłumaczenie zjawisk otaczającego świata.

5. prawdy konsensualne (autorytetów); to koncepcja, w myśl której prawdziwość, to *akceptowalność* danego zdania przez osobę wyróżnioną (autorytet w danej dziedzinie, specjalistę, eksperta). W tym ostatnim wypadku prawda nie jest dostępna dla „laików”, a jedynie specjalista może rozstrzygnąć, czy określone zdanie jest prawdziwe.

6. prawda powszechnej zgody; Prawda opierająca się na zgodzie powszechnej, dane zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy jest akceptowane przez ogół osób kompetentnych w danej kwestii. W sprawach potocznych kryterium prawdy będzie tu więc opinia (większości) „przeciętnych” członków społeczeństwa posługujących się tzw. zdrowym rozsądkiem, natomiast w sprawach specjalistycznych — opinia (większości) ekspertów w danej dziedzinie; gdy występuje między nimi różnica poglądów, kryterium tym może być opinia uzyskana w wyniku dyskusji zwieńczonej porozumieniem.

Grupa trzecia : Prawdy obiektywne:

7. korespondencyjna teoria prawdy (oczywistość); Prawda polega na zgodności opinii i zdań z aktualnym stanem zdarzeń, prawdziwość danego nośnika prawdy polega na jego zgodności z rzeczywistością

a. stan zdarzeń / aktualna rzeczywistość;

b. ich reprezentacja w języku myśli, słów;

c. prawda zależy wyłącznie / przede wszystkim od zgodności a i b.

Słowo „korespondencja” oznacza tu, że pomiędzy myślą a tym, do czego ta myśl się odnosi, realizuje się swoistego rodzaju „odpowiedniość”, „zgodność”, „przystawanie” itp.

8. prawda pragmatyczna; sensowna myśl daje nam dyrektywy działania, myśl jest prawdziwa, gdy działanie podjęte zgodnie z nimi okazuje się skuteczne, w przeciwnym razie jest fałszywa.

9. prawda koherencyjna; Sąd jest prawdziwy wtedy i tylko wtedy, gdy jest elementem koherentnego systemu sądów. System taki jest koherentny wtedy i tylko wtedy, gdy sądy do niego należące wzajemnie się uzasadniają. „Prawdziwe jest to, co jest wewnętrznie spójne”, o prawdziwości zdania decydują tylko względy formalne.

W przedstawionych wyżej definicjach pojawiają się te znaczenia słowa — prawda — z którymi najczęściej się spotykamy. Jeśli używamy tego słowa musimy mieć świadomość, które z jego znaczeń aktualnie używamy, ale co szczególnie ważne nasz rozmówca, bądź czytelnik naszych rozważań powinien się orientować, którego ze znaczeń aktualnie używamy.

. Jak nietrudno będzie się z powyższego zestawienia zorientować przeważnie używamy tego słowa w jednym z jego subiektywnych znaczeń ( 4 — 6). Co niezwykle ważne znaczenia te nieświadomie wzmocniamy przy pomocy znaczeń emocjonanych (głównie 2 i 3). Jednocześnie posługując się tym słowem gramy przy tym w swoistą grę, która jest pewnym rodzajem samoszustwa. Wydaje się bowiem nam, że posługujemy się nim w znaczeniu obiektywnym. Na czym to samooszustwo polega? Prześledzimy mechanizm tworzenia prawd obiektywnych na przykładzie nauki. Otóż posługuje się ona hipotezami, które są prawdami subiektywnymi (prawda nr 4) nawet wtedy, gdy podziela je grupa ekspertów ( prawda nr 5 ) i są nieraz przyjmowana powszechnie ( prawda nr 6). Przypomnijmy sobie jednak losy teorii Kopernika, która była przez stulecia odrzucana przez ekspertów i powszechną opinię!

Naukowiec tworząc hipotezy stara się je wielokrotnie weryfikować i dopiero po przeprowadzeniu weryfikacji (często w różnych laboratoriach) ostateczny wniosek może być uznany za prawdę obiektywną. Czy nasze tworzone *ad hoc* twierdzenia, które sami określamy jako prawda poddajemy takiej weryfikacji? Jeśli nie, to pozostaną one prawdami subiektywnymi do czasu ich wiarogodnego potwierdzenia.

Co wynika z tych rozważań? Między innymi dotyczą one także ocen zjawisk nazywanych

prawdami religijnymi. Otóż są to prawdy subiektywne zwłaszcza w świetle istnienia 5000 religii, o czym wcześniej wspominaliśmy. Co istotne prawdy takie i ich zwolennicy jak diabeł święconej wody boją się ich jakiegokolwiek obiektywnej weryfikacji, co pozostawia je na trwałe w świetle i kategorii prawd subiektywnych i emocjonalnych, czyli prawd od 1 — 6.

### **Olgiert Żmudzki**

Magister filologii polskiej. Pracował w przeszłości w Bielsku-Białej, m.in. w Beskidzkim Towarzystwie Społeczno-Kulturalnym, jako redaktor, a w byłym FSM-ie, jako kierownik rozgłośni zakładowej. Od 20-tu lat jest pracownikiem Działu Zbiorów Specjalnych Książnicy Beskidzkiej (poprzednia nazwa: Wojewódzka Biblioteka Publiczna). W tym czasie prowadził działalność publicystyczną, w kraju m.in. z miesięcznikiem "Opcja na prawo". Za granicą, w Kanadzie, współpracował z "Gazetą", największym prywatnym dziennikiem polonijnym wychodzącym w Toronto (opublikowano tam ok. 200 jego artykułów). Na łamach tego pisma przedstawiono ponadto w odcinkach jego książkę pt. "Uniseks - tabu XXI wieku" - poruszającą problemy kryzysu współczesnej rodziny i różnych odmian feminizmu. Obok działalności pisarskiej jest także fotografikiem.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 02-01-2013)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,8612) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,8612>)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.

Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do [redakcja@racjonalista.pl](mailto:redakcja@racjonalista.pl)